

A HÁZASSÁG INTÉZMÉNYE

EBESZÁMOLÓ a házasság intézményének korai kezdeteiről szól. A házasság intézménye a hordán belüli laza és alkalmi párzástól számos változaton és alkalmazkodási lépésen át fejlődött, egészen azoknak a házassági rendszabályoknak a megjelenéséig, melyek végül a párok nászában csúcsosodtak ki, amikor is egy férfi és egy nő egyesül abból a célból, hogy a magasabb rendű társadalmi rend alapját képező otthont megalapítsa.

² A házasság sokszor forgott veszélyben, és a házasságerkölcök erősen támaszkodtak a vagyonra és a vallásra is; de a házasságot és az annak eredményét képező családot örökösen oltalmazó valódi hatás nem más, mint az az egyszerű és természetes élőlénytani tény, hogy a férfiak és a nők bizonyosan nem akarnak egymás nélkül élni, legyenek ők akár a legfejletlenebb vademberek vagy a legműveltebb halandók.

³ A nemi vágy csábítja az önző embert arra, hogy többet hozzon ki magából annál, mintha csak egy állat lenne. Az önző és önös kielégülést nyújtó nemi kapcsolat maga után vonja az önmehtagadás bizonyos következményeit és biztosítja az önzetlen kötelezettségek és számos, a fajnak hasznára lévő otthoni felelősség vállalását. E tekintetben a nemiség volt a vadakat észrevétlenül és nem is gyanítotlan a polgárosultság felé mozdító erő; mert ugyanez a nemi készítés magától és csalhatatlanul *gondolkodásra kényszeríti az embert és végül rávezeti a szeretet útjára.*

1. A HÁZASSÁG MINT TÁRSADALMI INTÉZMÉNY

¹ A házasság a társadalom olyan működési rendje, mely a rendeltetése szerint szabályozza és ellenőrzi a kétneműség testi tényéből eredő számos emberi kapcsolatot. És lévén, hogy a házasság ilyen intézmény, két területen működik:

² 1. A személyes nemi kapcsolatok szabályozásában.

³ 2. A leszármazás, az öröklés, az utódlás és a társadalmi rend szabályozásában, mely a régibb és eredeti rendeltetési célját képezi.

⁴ ¶ A házasságból kinövő család maga is a házasság intézményének megszilárdítója a vagyoni erkölcsökkel együtt. A házasság megszilárdulásában további erőteljes hatótényező a büszkeség, a hiúság, az önzetlenség, a kötelességtudat és a vallási meggyőződés. És bár a házasságokat az égiek támogathatják vagy helyteleníthetik, azért a házasságok aligha a mennyben köttetnek. Az emberi család határozottan emberi intézmény, evolúciós fejlődés eredménye. A házasság társadalmi intézmény, nem pedig egyházi. Igaz, hogy a vallásnak erőteljes befolyásoló hatást kell kifejtenie, de nem szabad törekednie a házasság kizárólagos ellenőrzésére és szabályozására.

⁵ A kezdetleges házasság elsődlegesen megélhetési jellegű volt; és még a legújabb időkben is gyakran társadalmi

vagy üzleti ügy. Az andita fajtaival való keveredés hatásán keresztül, valamint a fejlődő polgárosodott társadalom erkölcsének eredményeként a házasság lassan kölcsönössé, regényessé, szülőivé, költőivé, ragaszkodóvá, erkölcsössé, sőt, eszményalapúvá válik. A párválasztás és az úgynevezett ábrándos szerelem azonban a kezdetleges házasságköteleteket elenyésző mértékben befolyásolta. A korai időkben a férj és a feleség nem sokat volt együtt; nagyon gyakran még csak nem is étkeztek együtt. De a régi emberek körében a személyes ragaszkodás nem kötődött erősen a nemi vonzalomhoz; nagyrészt azért kedvelték meg egymást, mert együtt éltek és dolgoztak.

2. UDVARLÁS ÉS JEGYESSÉG

¹ Az első házasságokat mindig a fiú és a lány szülei tervezték. E szokás kora és a szabad választás kora közötti átmeneti szakaszt a házasságközvetítő vagy hivatalos házasságszerző igénybevételének ideje töltötte ki. E házasságszerzők először a borbélyok voltak; később a papok. A házasság eredetileg csoportügy volt; majd családi ügy lett; csak újabban vált egyéni kalanddá.

² A kényszer és nem a ragaszkodás jellemezte a korai házasságokat. A korai időkben a nőre nem volt jellemző a nemi visszafogottság, csak az erkölcsök által belénevelt nemi alsóbbrendűség. Ahogy a portyázás megelőzte a kereskedést, úgy a rablás árán szerzett házasság is megelőzte a szerződésen alapuló házasságot. Némely nő inkább eltűrte az elrablását, csakhogy kimeneküljön a törzse idősebb férfijainak uralma alól; előnyben részesítették azt, hogy egy másik törzsből való, velük egykorú férfiak kezei közé jusson. Ez az álszöktetés jelentette az átmeneti szakaszt az erőszakos megszerzés és a meghódításra irányuló udvarlás későbbi szokása között.

³ A házassági szertartás egyik korai fajtája volt az eljátszott menekülés, egyfajta szöktetési próba, mely egykor bevett gyakorlat volt. Később a látszatrablás vált a szokásos esküvői szertartás részévé. A mai lányok törekvése az „elrablásnak” való ellenállásra, a házasság kérdésétől való elzárkózásra, mind a régi szokások maradványa. A menyasszony átmenetese a küszöbön számos, többek között a feleségrablás korából származó ősi szokás emlékét idézi.

⁴ A nőtől sokáig megtagadták a teljes szabadságot abban, hogy a házassága felett maga rendelkezzen, de az okos nők mindig is képesek voltak e megszorítást ravaszul kijátszani. Az udvarlásban rendszerint a férfi volt a kezdeményező, de nem mindig. Néha a nő kezdeményezi a házasságot, nyíltan vagy leplezetten. És ahogy a polgárosodott társadalom fejlődött, a nők egyre inkább részt vettek az udvarlás és a házasság minden szakaszában.

⁵ A házasság előtti udvarlásban megnyilvánuló erősödő szerelmet, kalandot és személyes választást az anditák adták a világ emberfajtainak. A nemek közötti kapcsolatok kedvezően fejlődnek; számos fejlett nép fokozatosan

lecseréli a hasznosság és a tulajdonlás régi hajtóerőit a nemi vonzalom némiképp eszményített fogalmaira. A nemi késztetés és a ragaszkodás érzése az élettárs megválasztásában elkezd felváltani a számító hozzáállást.

⁶ A jegyesség eredetileg egyenértékű volt a házassággal; és a korai népek körében a nemi kapcsolat elfogadott dolog volt az eljegyzés időtartama alatt. Az újabb időkben a válás nemi tabut telepített az eljegyzés és a házasság közötti időszakra.

3. VÁSÁRLÁS ÉS HOZOMÁNY

¹ Az elődök kételkedtek a szerelemben és az ígéretekben; úgy gondolták, hogy a tartós egyesüléseket valamilyen kézzelfogható biztonsággal, vagyonnal kell szavatolni. Ez okból a feleségért fizetendő árat úgy tekintették, mint zálogot vagy foglalót, melyet a férj válás vagy elhagyás esetén elveszített. Ha egyszer már kifizették a menyasszonyért a vételárat, sok törzs engedélyezte, hogy a feleséget a férj bélyegével megjelöljék. Az afrikaiak még mindig vásárolják a feleségeiket. A szerelemfeleséget, illetőleg a fehér ember feleségét ők a macskához hasonlítják, mert az sem kerül semmibe.

² A menyasszony bemutatása olyan alkalom volt, amelyre a szülők szépen felöltöztették és kicsinosították a leányaikat nyilvános szemrevételezéshez, arra gondolván, hogy így feleségként többet érhetnek. De nem úgy adták őket, mint az állatokat — a későbbi törzsek körében az ilyen feleség nem volt forgalomképes. A megvásárlásuk sem volt mindig csupán egy érzéketlen pénzügyi művelet; a feleségvásárláskor a szolgálat egyenértékű volt a készpénzzel. Ha egy egyébként kapós férfi nem tudott fizetni a feleségért, akkor befogadhatták őt a lány apjának családjába, mint fiúgyermeket, és később összeházasodhattak. És ha egy szegény ember keresett feleséget, de nem tudta a kapzsi apa által kért árat kifizetni, akkor az öregek gyakran nyomást gyakoroltak az apára, melynek eredményeként az apa módosította a követelését, vagy esetleg a kérő megszöktette a lányt.

³ A polgárosodott társadalom fejlődésével az apák már nem szerettek úgy feltűnni, mint aki eladja a lányát, és így, miközben továbbra is elfogadták a menyasszonyi vételárat, meghonosították azt a szokást, hogy a párnak a vételárral felérő értékes ajándékokat adtak. És később, amikor a menyasszonyért való fizetés gyakorlata megszakadt, ezekből az ajándékokból lett a menyasszony hozománya.

⁴ A hozomány lényege az volt, hogy kifejezze a menyasszony függetlenségét, hogy utaljon arra, hogy már régen elmúltak azok az idők, amikor még léteztek rabszolga-feleségek és vagyonársak. A férfi nem válhatott el egy hozománnyal rendelkező nőtől úgy, hogy a hozományt teljes egészében ne kellett volna visszafizetnie. Némely törzsnél kölcsönös letétet képeztek a menyasszony és a vőlegény szülei, melyet akkor lehetett elveszíteni, ha az egyik elhagyta a másikat, ez a valóságban házassági szerződés volt. A vásárlásból a hozomány szokásába való átmenet alatt, ha

a feleséget megvásárolták, a gyermekek az apához tartoztak; ha megvásárlásra nem került sor, akkor a feleség családjához.

4. A HÁZASSÁGI SZERTARTÁS

¹ A házassági szertartás abból a tényből ered, hogy a házasság eredetileg közösségi ügy volt, nem pusztán két egyed döntésének a kiteljesedése. A nász közösséget is érintő ügy és személyes közreműködés is volt.

² ¶ Az elődök egész életét varázslatok, közösségi és egyéb szertartásos szokások övezték, és ez alól a házasság sem volt kivétel. A polgárosodott társadalom fejlődésével, ahogy a házasságot egyre komolyabb dolognak tekintették, a házassági szertartás egyre mesterkéltbb lett. A korai házasság a vagyoni érdekek egyik tényezője volt, sőt még ma is az, és ezért törvényes eljárást igényelt, míg a később megszületendő gyermekek társadalmi helyzete megkövetelte a lehető legszélesebb körű nyilvánosságot. Az ősembernek nem voltak feljegyzései; ezért a házassági szertartást sok személynek kellett tanúsítania.

³ A házassági szertartás először inkább az eljegyzés csoportjába tartozott és csak abból állt, hogy a bejelentett együttélési szándékot a nyilvánosság nyugtázta; később hivatalos, közös étkezésből állt. Némely törzs körében a szülők egyszerűen elvitték a leányukat a férjhez; más esetekben az egyetlen szokásrend az ajándékok hivatalos kicserélése volt, ami után a menyasszony apja bemutatta a lányt a vőlegénynek. Számos levantei nép nélkülözni tudott minden formalitást, s a házasságot a nemi kapcsolat tetőzte be. A vörös ember volt az első, aki a kifinomultabb házassági ünnepség rendjét kialakította.

⁴ ¶ A gyermektelenségtől nagyon féltek, és mivel a meddőséget szellemi mesterkedéseknek tulajdonították, a termékenység biztosítására irányuló törekvések vezettek ahhoz is, hogy a házassághoz bizonyos varázslási, illetőleg vallási szertartásokat társítsanak. És a boldog és termékeny házasság biztosítására irányuló törekvésben számos bűverőt vettek igénybe; még a csillagjósok is utánanézték a szerződő felek születése csillagzatának. Egykor az emberáldozat szokásos vonása volt a tehetősek körében megkött minden házasságnak.

⁵ Szerencsés napokat választottak, a legkedvezőbbnek a csütörtököt tartották, és a pont teliholdkor megtartott esküvői szertartást kivételesen szerencsésnek tekintették. Számos közel-keleti nép körében szokás volt gabonaszemet szórni az ifjú házásokra; ez olyan varázslási szertartásos szokás volt, melyről azt feltételezték, hogy biztosítja a termékenységet. Bizonyos keleti népek e célra rizst használtak.

⁶ A tüzet és a vizet mindig is a legjobb eszköznek tartották a kísértetek és a rossz szellemek távoltartásához; ezért az oltártűz és a gyertyagyújtás, valamint a szenteltvíz hintése rendszerint szerepelt a házassági szertartásokban. Hosszú időn át szokás volt kitűzni egy nem igazi esküvői napot és azután hirtelen elhalasztani az eseményt annak

érdekében, hogy összehavaráják a kísérteteket és szellemeiket.

⁷ Az új házások bosszantása és a nászutasok ugratása azoknak a régmúlt időknek az emlékei, amikor még úgy gondolták, hogy az a legjobb, ha szájalmas és beteg benyomást keltenek a szellemekben azért, hogy elkerüljék az irigykedésüket. A menyasszonyi fátyol viselése azoknak az időknek az emléke, amikor még szükségesnek tartották elrejtteni a menyasszony arcát, nehogy a kísértetek felismerjék és azért is, hogy elrejtse a szépségét az egyébként féltékeny és irigy szellemek tekintete elől. A menyasszony lábának nem volt szabad érintenie a talajt közvetlenül a szertartás előtt. Még a huszadik században is szokás a keresztény erkölcsök szerint szőnyeget teríteni a kocsiból való kiszállás helyétől a templomoltárig.

⁸ A házassági szertartások egyik legősibb formája a nászúgy pap által való megáldása, melynek rendeltetése az egyesülés termékeny létének biztosítása volt; e gyakorlatot már jóval a hivatalos esküvői szertartások előtt kialakították. A házassági erkölcsök fejlődésének ezen időszakában az esküvőre meghívott vendégektől elvárták, hogy sorban vonuljanak át éjszaka a hálószobán, s legyenek ezzel hivatalos tanúi a házasság betetőzésének.

⁹ A véletlen elem, vagyis, hogy minden házasság előtti próba ellenére bizonyos házasságok rosszul alakultak, arra készítette az ősembert, hogy biztosítsa magát a félresikerült házasság ellen; ez arra vezette, hogy a papok és a varázslás segítségével nézzen. És e törekvés már közvetlenül a mai templomi esküvőkben csúcsonyosodott ki. De hosszú időn át a házasságot általában úgy tekintették, mint amelynek lényegét a szerződő szülők — később a pár — döntése képezi, míg az utóbbi ötszáz évben az egyház és az állam gyakorolt felette ellenőrzést és ma ezek hirdetik ki a házasságkötést.

5. TÖBBES HÁZASSÁGOK

¹ A házasság történelmének kezdetén a házasságot nem kötött nők a törzs férfijaihoz tartoztak. Később egy nőnek egy időben csak egy férje lehetett. Az *egyszerre-egy-férj* gyakorlatának kialakítása volt az első lépés a hordán belüli szabad keveredéstől való eltávolodás terén. És bár a nőnek csak egy férfit engedélyeztek, a férje a saját belátása szerint megszakíthatta ezeket az átmeneti kapcsolatokat. De ezek a lazán szabályozott társulások jelentették az első lépést abba az irányba, hogy a hordában való létet felváltsa a párban való lét. A házasságfejlődés e szakaszában a gyermekek rendszerint az anyához tartoztak.

² A nász fejlődésében a következő lépés a *csoportházasság* volt. A házasság e közösségi szakaszának azért kellett közbelépnie a családi élet kialakulása érdekében, mert a házassági erkölcsök még nem voltak elég erősek ahhoz, hogy a párkapcsolatokat állandósítsák. A fiútestvér-leánytestvér házasságok e csoportba tartoztak; az egyik család öt fiúgyermek felelősen vette egy másik család öt leánygyermekét. A közösségi házasság lazább formái az egész világon

fokozatosan a csoportházasság különböző fajtáivá fejlődtek. És e csoporttársulásokat nagyrészt a nemzetség-ősi erkölcsök szabályozták. A családi élet lassan, de biztosan kialakult, mert a nemi élet és a házasság szabályozása által kedvezett magának a törzsnek a túlélésének, hogy nagyszámú gyermek túlélését biztosította.

³ A csoportházasságok a fejlettebb törzsek körében fokozatosan átengedték a terepet a többtársúság — a többnejűség és a többférjűség — különféle szokásainak. De a többférjűség sohasem volt általános gyakorlat, rendszerint a királynőkre és a gazdag nőkre korlátozódott; ezen kívül szokásosan családi ügy volt, egy feleség tartozott több fiútestvérhez. Néha a kaszt és a nehéz gazdasági helyzet tette szükségessé, hogy több férfi egy feleséggel elégedjen meg. De még ilyen esetben is a nő csak egyikükhöz ment hozzá, és a többiek helyzetét lazán kezelve, úgy túrték meg őket, mint a közös leszármazottak „unokatestvéreit”.

⁴ Az a zsidó szokás, hogy a férfinak a meghalt fiútestvére özvegyével kellett közösnölnie abból a célból, hogy „magot neveljen a testvérbátyja számára”, az ősi világnak csaknem a felében szokás volt. Ez annak az időnek az emléke, amikor a házasság inkább családi ügy volt, mint az egyének társulása.

⁵ A többnejűség intézményét más és más korban az alábbi négy feleségfajtaként ismerték el:

⁶ 1. A szertartási vagy törvényes feleségek.

⁷ 2. A vonzalomból és engedéllyel tartott feleségek.

⁸ 3. Ágyasok, szerződésileg szerzett feleségek.

⁹ 4. Rabszolga feleségek.

¹⁰ ¶ Az igazi többnejűség igen ritka volt, ahol is minden feleség egyenrangú és minden gyermek is egyenrangú. Az otthont még a többes házasságok esetében is rendszerint a főfeleség, a törvényes élettárs uralta. Csak vele tartották meg az előírt házassági eljárást, és csakis az ilyen, vásárolt vagy hozománnyal ellátott házastárs gyermekei örökölhettek, hacsak nem kötöttek valamilyen különleges megállapodást a törvényes feleséggel.

¹¹ A törvényes feleség nem szükségképpen a szerelemfeleség volt; a korai időkben rendszerint nem ez volt a helyzet. A szerelemfeleség vagy kedves addig nem jelent meg, amíg az emberfajta megkezdte a fejlődést nem mutattak, közelebbről is, miután az evolúciós törzsek keveredtek a nodfiakkal és az adámfiakkal.

¹² A tabufeleség — a törvényes, egyetlen feleség — teremtette meg az ágyasok erkölcsi rendjét. Ezen erkölcsök mellett egy férfinak csak egy felesége lehetett, de nemi kapcsolatot tarthatott fenn bármennyi ágyassal. Az ágyaság volt a felhágó az egynejűséghez, az első elmozdulás a tiszta többnejűségtől. A zsidók, a rómaiak és a kínaiak ágyasai nagyon gyakran a feleség szolgálólányai voltak. Később, miként a zsidók körében is, a törvényes feleséget tekintették a férjtől született összes gyermek anyjának.

¹³ A várandós vagy szoptatós feleséggel létesítendő nemi kapcsolatra vonatkozó régebbi tabuk nagymértékben hozzájárultak a többnejűség terjedéséhez. Az ősi idők asszonyai gyorsan öregedtek a gyakori terhességek és a kemény

munka miatt. (Az ilyen túlterhelt feleségek csak ama tény következtében tudtak életben maradni, hogy havonta egy hétre elkülönítették őket, amikor éppen nem vártak gyermeket.) Az ilyen feleség gyakran belefáradt a terhességekbe és megkérte a férjét, hogy vegyen egy második és fiatalabb feleséget, egy olyat, aki képes segíteni neki a terhessége idején és a házimunkában. A régebbi hitvesek ezért rendszerint üdvözölték az új feleségeket; a nemi féltékenység semmilyen formában nem létezett.

¹⁴ A feleségek számát csak az korlátozta, hogy a férfi mennyiről tudott gondoskodni. A jómódú és tehetős férfiak sok gyermeket akartak, és lévén, hogy a csecsemőhalandóság aránya igen magas volt, több feleség kellett a nagycsalád létrehozásához. A többnejűség keretei között élő nők közül sokan csak munkások, rabszolgafeleségek voltak.

¹⁵ Az emberi szokások fejlődnek, de nagyon lassan. Az ágyasház rendeltetése az volt, hogy a királysзék megerősítése céljából erős és nagyszámú vérrokon testületet építsen ki. Egy bizonyos főnököt egyszer meggyőztek, hogy nem kell ágyasházat tartania, hogy meg kell elégednie egyetlen feleséggel; így azonnal feloszlatta az ágyasházat. Az elégedetlen feleségek hazamentek, mire az ő megsértődött rokonaik rárontottak a főnökre és ott helyben végeztek vele.

6. IGAZI EGYNEJŰSÉG — A PÁROK HÁZASSÁGA

¹ Az egynejűség egyúttal kiváltságos uralkodó helyzet is; jó azoknak, akik ebben a kívánatos helyzetben vannak, de élőlénytani nehézségeket jelent azok számára, akik nem ilyen szerencsések. De meglehetősen függetlenül az egyénre gyakorolt hatásától, az egynejűség kétségkívül a legjobb a gyermekek számára.

² A legelső egynejűség a körülmények kényszerítő erejéből, a szegénységből fakadt. Az egynejűség műveltségi és társadalmi, mesterséges és nem természetes dolog, vagyis az evolúciós ember számára nem természetes. Teljes mértékben természetes volt viszont a tisztafajú nodfiaknak és ádámfiaiknak, és az összes fejlődő emberfajta számára nagy műveltségi értékkel bírt.

³ A káld törzsek elismerték a feleség azon jogát, hogy a házasság előtt ígéretet vegyen a későbbi hitvesétől arra vonatkozóan, hogy nem fog második feleséget vagy ágyast tartani; a görögök és a rómaiak is előnyben részesítették az egynejű házasságot. Az ősök imádása mindig is segítette az egynejűséget, mint ahogy a házasságot szentségnek tartó keresztény tévedés is. Még az életszínvonal javulása is következetesen küzdött a többnejűség ellen. Mihály urantiai eljövételének idejére a polgárosodott világnak gyakorlatilag az egésze elérte az elméleti egynejűség szintjét. De ez a tétlen egynejűség nem jelentette azt, hogy az emberiség hozzászakított volna a valódi párkapcsolati házasság gyakorlatához.

⁴ Amikor a társadalom az eszményi párkapcsolati házasság egytársú célját követi, amely végeredményben valamiféle kiváltságos uralkodó helyzetet teremtő nemi társu-

lás, nem szabad elsiklania azoknak a szerencsétlen férfiaknak és nőknek az irigylésre nem méltó helyzete felett, akik nem találják meg a helyüket ebben az új és fejlett társadalmi rendben, még akkor sem, ha megteszik a tőlük telhetőt az együttműködés érdekében, és hozzáfognak a követelmények teljesítéséhez. Az, hogy nem képesek társat találni a versengés társadalmi színterén, származhat a leküzdhetetlen nehézségekből vagy a pillanatnyi erkölcsi megszorítások sokaságából. Valóban igaz, hogy az egynejűség eszményi azok számára, akik benne élnek, de szükségszerűen nagy nehézségeket okoz azoknak, akik kívül maradnak a magányos létezés hidegében.

⁵ A szerencsétlen keveseknek mindig is meg kell szenvedniük, hogy a többség haladhasson a kibontakozó polgárosodott viszonyok fejlődő erkölcsi közepette; de a szerencsés többségnek mindig jóindulattal és előzékenyen kell tekintenie azokra a kevésbé szerencsés embertársakra, akiknek meg kell fizetniük az árát annak, hogy nem képesek belépni az előremutató polgárosodott társadalmi fejlődés általi megerősítéssel a minden élőlénytani késztetés kielégülését lehetővé tevő eszményi nemi közösségbe.

⁶ Az egytársúság mindig az emberi nemi evolúció eszményi célja volt, ma is az és mindig is az lesz. Az igazi párkapcsolati házasság ezen eszményképe önmegtartóztatást von maga után, és emiatt bukik meg oly gyakran pusztán azért, mert a szerződő felek egyike vagy mindkettő híján van a minden emberi erény legkiemelkedőbbikének, a szigorú önfegyelmének.

⁷ Az egynejűség nem más, mint a tisztán élőlénytani evolúciótól különböző társadalmi polgárosodás kibontakozásának mérőrúdja. Az egynejűség nem szükségképpen élőlénytani vagy természetes, viszont nélkülözhetetlen a társadalmi polgárosodott viszonyok közvetlen fenntartásához és továbbfejlesztéséhez. Hozzájárul az érzelmi nemesedéshez, az erkölcsi jellem erősödéséhez és a szellemi gyarapodáshoz, melyek teljesen lehetetlenek a többnejűségben. Egy nő sohasem válhat eszményi anyává, ha folyton arra kényszerül, hogy a férje ragaszkodásáért harcoljon.

⁸ A párkapcsolati házasság kedvez annak a bensőséges megértésnek és segíti annak a hatékony együttműködésnek a kialakulását, mely a legjobb a szülők boldogsága, a gyermek jóléte és a társadalmi hatékonyság szempontjából. A nyers erőszakból elindult házasság fokozatosan az önművelésnek, az önuralomnak, az önkifejezésnek és az önmaga átörökítésének nagyszerű intézményévé fejlődik.

7. A HÁZASSÁG FELBONTÁSA

¹ A házassági erkölcsök korai fejlődésében a házasság olyan laza egyesülés volt, melyet tetszés szerint meg lehetett szakítani, és a gyermekek mindig az anyát követték; az anya-gyermek kötelék ösztönös és mindig is az erkölcsök fejlődési szakaszaitól függetlenül működött.

² A fejletlen népek körében a házasságoknak csak mintegy a fele bizonyult életképesnek. Az elválás leggyakoribb oka a meddőség volt, mellyel mindig a feleséget vádolták;

és a gyermektelen feleségekről úgy tartották, hogy a szellemvilágban kígyóvá változnak. A kezdetlegesebb erkölcsök mellett a válás egyedül a férfi döntése lehetett, és e rendszabályok némely népnél egészen a huszadik századig fennmaradtak.

³ Az erkölcsök fejlődésével bizonyos törzsek a házasság két formáját alakították ki: a közönségest, mely engedélyezte a válást, és a papi házasságot, mely nem engedte meg a különválást. A feleségvásárlásnak és a hozománynak a bevezetése nagymértékben csökkentette a válások számát azáltal, hogy bevezette a vagyoni kártérítést a házasság sikeretelensége esetére. És valóban, számos mai házasságot ez az ősi vagyoni tényező szilárdít meg.

⁴ A közösségbeli rangból és a vagyoni előjogokból eredő társadalmi nyomás mindig is erősítette a házassági tabuk és erkölcsök fennmaradását. A házasság korszakokon át folyamatosan fejlődve a mai világban fejlett szintet ért el, függetlenül attól, hogy fenyegetően támadja azt az elégedetlenség azon népek széles körében, ahol az egyéni szabad döntés — egy új szabadságjog — erőteljesen megjelent. Míg a fejlődőképesebb fajtáknál a hirtelenül felgyorsult társadalmi evolúció eredményeként ilyen alkalmazkodási zavarok jelennek meg, addig a kevésbé fejlett népeknél a házasság továbbra is a régibb erkölcsök irányítása mellett fejlődik és lassan javul.

⁵ A házasság intézményét elkerülhetetlenül és átmeneitileg ingatagga teszik azok a folyamatok, melyek eredményeként a házasságban meglévő, régibb és régóta fennálló vagyoni mozgóerő váratlanul és hirtelenül lecserélődik egy eszményibb, de szélsőségesen egyéniség-hangsúlyozó szeretet-készítésre. Az ember házassági készletesei mindig messze túlmutattak a tényleges házassági erkölcsök szintjein, és a tizenkilencedik és huszadik században a nyugati házasság eszmény hirtelenül messze megelőzte az emberfajták önző és csak részlegesen szabályozott nemi ösztöneit. Bármely társadalomban a házasságot nem kötötték nagy száma az erkölcsök időleges törését vagy átalakulását jelzi.

⁶ Végig az idők során a házasság valódi próbája az egész családi élet elhagyhatatlan velejárója, a folyamatos bensőségesség volt. Két elkényeztetett és elrontott fiatal, akiket arra tanítottak, hogy elvárják, hogy a hiúságuk és a tudatos énjük megkövetelte minden élvezetben elmerülhessenek és azok teljes mértékben kielégülést nyerjenek, aligha remélhetik, hogy nagy sikert érnek el a házasság és az otthonépítés — vagyis az önmehtagadáson, a kölcsönös engedményeken alapuló egyezségeken, az odaadáson és a gyermeknevelés iránti önzetlen elhivatottságon alapuló, élet-hosszig tartó társulás — terén.

⁷ Az udvarlással járó nagyfokú képzelgés és szerelmes ábrándozás nagymértékben felelős a mai nyugati népek körében egyre nagyobb mértékben jelentkező válási hajlamokért, melyeket tovább bonyolít a nő nagyobb személyes szabadsága és megnövekedett gazdasági függetlensége. A könnyű válás, melyre az önuralom hiányának vagy a szokványos személyes alkalmazkodás sikeretelenségének ered-

ményeként kerül sor, csak visszavisz közvetlenül azokba a durva társadalmi szakaszokba, ahonnan az ember nemrégiben és oly sok személyes kín és faji szenvedés eredményeként emelkedett ki.

⁸ De mihelyt a társadalom nem megfelelően oktatja a gyermekeket és az ifjúságot, mihelyt a társadalmi rend nem nyújt nekik kellő házasság előtti képzést, és mihelyt az esztelen és éretlen ifjúkori eszményelvűség válik a házasságkötés döntőnévé, akkortól a válás túlsúlya továbbra is érvényesülni fog. És amennyire a társadalmi csoport nem nyújt házassági felkészítést az ifjúságnak, olyan mértékben kell a válásnak működni úgy, mint egyfajta társadalmi biztonsági szelep, mely a fejlődő erkölcsök gyors változásának időszakaiban megakadályozza a még rosszabb helyzet kialakulását.

⁹ ¶ Az elődök láthatólag ugyanolyan komolyan vették a házasságot, mint némely mai nép. És nem úgy tűnik, mint ha a legújabb idők sok hirtelen és sikertelen házassága sok fejlődést mutatna a fiatal férfiak és nők nászra való felkészítésének ősi szokásaihoz képest. A mai társadalom nagy ellentmondása az, hogy úgy emeli magas szintre a szerelmet és eszményíti a házasságot, hogy közben nem hajlandó ezek alapos vizsgálatára.

8. A HÁZASSÁG ESZMÉNYÍTÉSE

¹ Az otthonban kiteljesedő házasság valóban az ember legfennköltebb intézménye, de azért alapvetően emberi intézmény; sohasem szabad szentségnek nevezni. A szetfi papok vallási szertartássá tették a házasságot; de az Éden után évezredekken keresztül a nász tisztán társadalmi és polgári intézményként létezett.

² Az emberi társulásoknak az isteni társulásokhoz való hasonlítása felettébb szerencsétlen dolog. A férj és feleség egyesülése a házasság-otthon kapcsolatban nem más, mint az evolúciós világok halandóinak anyagi működése. Az igaz, hogy komoly szellemi fejlődés származhat a férj és feleség fejlődésre való őszinte emberi törekvéseiből, de ez nem jelenti azt, hogy a házasság szükségszerűen szent dolog. A szellemi fejlődés az emberi igyekezet más útjai őszinte követésének velejárója.

³ A házasságot éppily kevésbé lehet hasonlítani az Igazítónak az emberhez fűződő viszonyához vagy ahhoz a testvériességhez, mely Krisztus Mihály és az ő emberi testvérei között megvan. E kapcsolatok alig néhány ponton vethető össze a férj és feleség társulásával. És rendkívül szerencsétlen dolog, hogy az e viszonyok félreértelmezésével az emberek oly nagy zavart okoztak a házasság elismertségében.

⁴ Szerencsétlen dolog az is, hogy bizonyos halandói csoportok úgy fogták fel a házasságot, mint amelyet isteni cselekedet teljesít ki. Az ilyen hiedelmek közvetlenül elvezetnek a házasság állapot felbonthatatlanságához, függetlenül a körülményektől és a szerződő felek óhajától. De magának a házasság felbontásának a ténye jelzi, hogy Istenség nem vesz részt az ilyen egyesülésekben. Ha Isten egyszer bármely két dolgot vagy személyt összekötött, akkor azok együtt maradnak mindaddig, amíg az isteni akarat el nem

rendeli a szétválásukat. De a házasság esetében, amely emberi intézmény, vajon ki meri megítélni, ki meri megmondani, hogy mely házasságok olyan egyesülések, melyeket a világegyetemi felügyelők hagytak jóvá és melyek azok, amelyek tisztán emberi jellegűek és eredetűek?

⁵ Mindazonáltal van házasságeszmény a magas szférákon. Minden egyes helyi csillagrendszer központján az Isten Anyagi Fiai és Leányai megmutatják a férfi és nő házasság kötelékében, valamint az utódok nemzése és nevelése céljából való egyesülésének eszményképeit. Végül is az eszményi halandói házasság *emberileg* szent.

⁶ ¶ A házasság mindig is az embernek az időbeli eszménységre vonatkozó legfelsőbb álma volt és ma is az. Bár e szép álmom ritkán valósul meg a maga teljességében, dicső eszményképként fennmarad, az emberi boldogságra való egyre erősebb törekvésre csábítva a fejlődő emberiséget. De a fiatal férfiakkal és nőkkel valamennyire meg kell ismertetni a házasság valóságait, mielőtt elmerülnek a családi élet sokat követelő kölcsönös kapcsolataiban; az ifjúkori eszményelvűséget a hiú reményeknek a házasság előtti, bizonyos mértékű lerombolásával kell mérsékelni.

⁷ A házasság ifjak által való eszményítését azonban sohasem szabad helyteleníteni; ezek az álmok a családi élet jövőbeli céljának megjelenítései. Ez a beállítottság ösztönző és segítő jellegű, feltéve, hogy nem megy a házasság és

az azzal járó családi élet gyakorlati és mindennapi követelményeinek felismerése kárára.

⁸ A házassági eszményképek komoly fejlődésen mentek át a legutóbbi időkben; némely nép körében az asszony gyakorlatilag egyenlő jogokat élvez a társával. A család, elvben legalábbis, az utódok felnevelésére létrejött hű társulássá válik, melyhez társul a nemi hűség is. De még a házasság ezen új változatának sem szabad olyan szélsőséges irányt vennie, hogy az ember az egész személyiségre és egyéniségre kiterjedő kölcsönös kizárólagosságot enged meg magának. A házasság nem csak egyéniségközpontú eszménykép; a házasság egy férfi és egy nő fejlődő társ közössége, mely a pillanatnyi erkölcsök mellett létezik és működik, melyet tabuk korlátoznak és amelyet a társadalom törvényei és szabályai kényszerítenek ki.

⁹ A huszadik századi házasságok sokkal magasabb szinten állnak a régi korokéihoz képest, függetlenül attól, hogy jelenleg az otthon intézményének komoly próbája zajlik, mert a női szabadságjogok gyors erősödésével járó problémák hirtelenlül zúdultak rá a társadalmi szerveződésre, azokról a jogokról van szó, melyeket a múltbeli nemzedékek erkölcsének késlekedő fejlődése során oly sokáig megtagadtak tőlük.

¹⁰ [Közreadta az Urantián állomásozó Szeráf Vezető.]